

works of Philip Pettit there emerges a triadic social structure with each subsequent level leading to more personal autonomy and awareness of the individual praxis being closely related to the corresponding ways of interpersonal interaction, group goals and cohesion. **Conclusion.** Contemporary metrically oriented human sciences seem to completely ignore the a priori socio-ontological dimension of the person's collective constitution by disregarding an implicit matrix of interpersonal bonds with other members of a shared social fabric. Conversely, a more scientifically fruitful phenomenological perspective calls for identifying and specifying core foundational prerequisites for intelligible cooperative endeavors.

*Key words:* intentionality, apriorism, collective ontology, social phenomenology, praxeology, cooperation, heuristics.

УДК 1(091):177:34.037

Н. С. Щербина

## МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ДЛЯ ВИТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОВАГА» У ПРАВІ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка;  
ORCID: 0000-0002-3477-9572

**Анотація.** У статті визначено можливість застосування філософської методології представників новочасної і сучасної філософії у законодавчій та застосовній царинах на прикладі аналізу поняття «повага» у регламенті про захист персональних даних (GDPR). Для зазначеного була використана методологія, визначена у працях Ф. Бейкона, Р. Декарта, Р. Дворкіна. Репрезентовано розуміння поняття «повага до прав людини та фундаментальних свобод» для витлумачення його у регламенті GDPR.

**Ключові слова:** повага, метод Ф. Бейкона, метод Р. Декарта, мораль у праві, регламент GDPR, повага до прав людини та фундаментальних свобод.

### Вступ

Ще у ХХ столітті дослідники у сфері права заговорили про нерозривний зв'язок моралі та права. З цих досліджень почались досить потужні процеси перебудови всієї системи права. У сучасному світі неможливо уявити право поза мораллю: сучасні закони захищають гідність людини, рівність та право на рівну турботу та повагу для всіх. Такий значний прогрес у праві свідчить про необхідність зосередити більшу увагу на пошуку точок перетину моралі та права, розробці гнучкої методології для дослідження та роз'яснення різноманітних моральних термінів у праві. У цьому може допомогти методологія, розроблена представниками новочасної та сучасної філософії.

Проблема поваги цікавила таких філософів, як: Р. Декарт, Т. Гобс, Дж. Лок, Д. Г'юм, І. Кант, Е. Левінас, М. Бубер, Дж. Дьюї, М. Гайдегер, Дж. Ролз, Р. Дворкін та ін.

Зазначена проблема (поняття «повага» та дотичні до нього поняття), як у філософському вимірі, так і у правовому, розглядалася такими вітчизняними науковцями, як: М. Альчук (про філософсько-правовий вимір проблеми гідності людини) (Альчук, 2014), О. Артюшенко (про гідність як цінність буття сучасного українського суспільства) (Артюшенко, 2017), О. Грищук (про людську гідність у праві) (Грищук, 2017), Р. Зимовець (про повагу та солідарність у контексті різних стратегій обґрунтування прав людини) (Зимовець, 2014), Т. Троїцька, Г. Тараненко (про роль поваги у формуванні самооцінки людини у контексті проблеми цілісності особистості) (Троїцька, Тараненко, 2017) та інші.

### Мета і завдання

Мета цієї статті - встановити можливість застосування філософської методології представників новочасної та сучасної філософії у законодавчій та застосовній царинах на прикладі витлумачення поняття «повага». Зазначене

буде продемонстровано на прикладі закону про захист персональних даних (GDPR). Підставою для реалізації мети стане методологія, визначена у працях Ф. Бейкона, Р. Декарта, Р. Дворкіна.

### Методологія дослідження

Для досягнення мети застосовувались методи понятійно-категоріального аналізу, компаративного аналізу, герменевтичний метод. Головним предметом дослідження стала методологія Ф. Бейкона, Р. Декарта, а також термінологічний підхід Р. Дворкіна щодо роз'яснення неточностей у праві, пов'язаних із моральними поняттями.

У межах цього дослідження методологія Ф. Бейкона і Р. Декарта подається не в історичному вимірі, а у тому порядку, в якому методи представників філософії можуть бути застосовані для аналізу та прояснення поняття «повага».

### Результати

Законодавча сфера тісно пов'язана зі сферою політики, особливо з політичними діями. Кожен політик перебуває у досить унікальній ролі посередника між людьми та законодавством. З одного боку, всі його висловлювання та дії так чи інакше впливають на свідомість людей, до яких він звертається, а з іншого боку, він є творцем законопроектів, які надалі регулюватимуть життя людей. Саме тому важливо зосереджувати особливу увагу на застосуванні зрозумілих найбільшому колу людей понять. Коли мова йде про політичні висловлювання на тему забезпечення відповідного ставлення до громадян, ми можемо говорити про особливу сферу законодавства, оскільки самі політичні дії мають силу змінювати закони та впливати через них на свідомість суспільства. У такому контексті будь-яке застосування понять «повага» та «гідність» має передбачати цілком конкретне розуміння того, що мається на увазі. А отже, ми маємо чітко визначити усі неоднозначні поняття під час створення закону.

Цікавим є той факт, що у звичайних висловлюваннях політиків або юристів ми цілком можемо припустити ситуацію, у якій майже всі, на кого розраховане дане висловлювання, зрозуміють всі поняття правильно (тобто у такому сенсі, якого їм надала та людина, яка промовляє це висловлювання), принаймні, приблизно однаково. Проте це не спрацьовує для тексту закону, оскільки будь-яке неоднозначне для розуміння поняття, за відсутності адекватного та загальнодоступного пояснення, може бути витлумачене різними сторонами для власної вигоди по-різному. Зазначене може призвести не тільки до прецеденту, але й до серйозної проблеми у законодавстві. І, хоча існує «мовчання законодавця», це не звільняє нас від необхідності цілком чітко витлумачувати будь-які терміни, що використовуються у тексті закону. На нашу думку, у даному випадку, застосування методу Р. Декарта, а саме, розумного сумніву у всьому, може стати у нагоді. На думку Р. Декарта, варто дотримуватися чотирьох основних правил: «Перше – ніколи не приймати нічого за істину, якщо я не маю очевидного знання його істини. Друге – розділяти кожну з труднощів, які я розглядав, на якомога більшу кількість частин, щоб краще їх вирішити. Третій – упорядкувати мої думки, починаючи з найпростіших і найвідоміших об'єктів, щоб поступово перейти до пізнання найбільш складного, і визначивши певний порядок навіть серед об'єктів, які не мають природного порядку пріоритету. І останнє – зробити всі мої перерахунки настільки повними, а мої огляди настільки всеосяжними, щоб я міг бути впевненим, що нічого не забув» (Descartes, 2007: 8-9). Піддавши сумніву всі неоднозначні для нас поняття, і розподіливши їх у порядку зрозумілості та простоти, ми отримаємо набір всіх неточних та неясних понять для роз'яснення.

Найпоказовішим способом застосування цього методу буде саме роз'яснення моральних понять. Як приклад, можна використати GDPR (General Data Protection Regulation), тобто регламент про захист персональних даних у межах законодавства Європейського Союзу. Для українського читача цей регламент може бути досить незрозумілим у багатьох аспектах його застосування та тлумачення. Оскільки зазначений регламент має потужний етичний фундамент під собою, для нас він є дуже влучним прикладом застосування моральних понять у законодавстві. Так, наприклад, у Статті 45 цього регламенту говориться про адекватність рішення про надання дозволу третій країні або міжнародній корпорації на отримання персональних даних. Йдеться про те, що спеціальна комісія має провести детальний аналіз багатьох аспектів, щоб отримати дані про рівень захисту персональних даних третьою стороною. Серед таких аспектів вказані: верховенство права, повага до прав людини та фундаментальних свобод, відповідного законодавства, як загального, так і галузевого, в тому числі щодо громадської безпеки, захисту, національної безпеки та кримінального права і доступу державних органів влади до персональних даних тощо (General Data Protection Regulation,

2016: 61). Виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що творці регламенту передбачають, що повага, зокрема до прав та свобод, може бути вимірною, принаймні з точки зору достатності її рівня для дозволу на участь у передачі персональних даних.

Уявімо ситуацію, що до складу цієї комісії з прийняття рішень входить людина, яка не розуміє значення слова «повага» для законодавства. Важливо саме розуміння поняття «повага» у контексті сфери права, а не сфери моралі загалом. Отже, людина, яка не розуміє значення будь-якого поняття із закону, не зможе винести адекватне рішення щодо того, чи достатній рівень поваги до прав та свобод виявляє третя сторона. Як у такому випадку застосувати метод сумніву? Нам потрібно розкласти всі невідомі положення на складові поняття. Ми одразу побачимо, які з цих понять ми не можемо тлумачити коректно. У випадку з нашим прикладом припустимо, що незрозумілим є лише поняття «повага». Серед усіх зазначених понять саме повага не є юридичним терміном, а тому, швидше за все, не має чіткого визначення з позиції юриспруденції. Ще одним важливим нюансом є той факт, що повага — це складне (складене) поняття, яке характеризує різні емоції у різних ситуативних проявах людських стосунків, а тому ми не можемо одразу ж чітко визначити, про який тип поваги тут йдеться.

Нам необхідно якомога чіткіше описати всі незрозумілі аспекти цього явища для нас. Для цього ми можемо використати табличний метод Ф. Бейкона та збірним чином отримати набір характеристик (якщо не всіх, то, принаймні, ключових та потрібних для конкретного застосування) для тлумачення проблемного поняття. Використаємо ідею трьох таблиць для розуміння поваги у нашому прикладі регламенту. Мова йде про таблиці сутності та присутності, відхилення або відсутності у найближчому, ступенів або порівняння (Bacon, 2005: 54-59). У всіх таблицях ми обмежимося прикладами, пов'язаними зі сферою прав та свобод людини. Отже, до таблиці сутності та присутності можна віднести: 1) забезпечення всім громадянам однакових прав та можливостей; 2) право на оскарження рішення державного суду шляхом звернення до міжнародного суду з прав людини; 3) право на вільний доступ до будь-якої інформації, що не несе небезпечний або секретний характер, незалежно від її носія; 4) право на відмову надання інформації, що носить приватний характер.

До таблиці відхилення або відсутності у найближчому можна віднести: 1) випадки, коли верховенство права та безпека більшої кількості громадян вимагає ув'язнення громадянина, що становить небезпеку (в цьому випадку не йдеться про відсутність поваги до людини, мова йде про обмеження свобод людини як результат порушення нею закону); 2) будь-яка перешкода досягненню справедливого вироку демонструє відсутність поваги не тільки до конкретного громадянина, але і до права взагалі; 3) якщо джерело інформації визнається небезпечним для конкретної людини або ж групи людей, то незалежно від характеру самої

інформації вона може бути визнана потенційно небезпечною і доступ до неї буде обмежений на державному рівні; 4) випадки, коли на людину вчиняють тиск із метою отримання інформації, сюди ж можна віднести примус до надання персональних даних із метою надання послуг людині. Варто зазначити, що у таблиці відхилення або відсутності вказуються не тільки приклади порушення законодавства та абсолютної відсутності поваги до людини та її прав, але і приклади випадків, коли благо та безпека суспільства загалом визнаються важливішими за деякі свободи людини. У такому випадку, не йдеться про відсутність поваги, скоріше йдеться про прояв іншого типу поваги (повага до людини та «повага-турбота» допускає примат «інституційної поваги» (Dillon, 2018).

Нарешті, до таблиці ступенів або порівняння можна віднести: 1) випадки, коли благо однієї людини не буде перешкоджати загальному благу, є менш показовими для оцінювання поваги держави до громадян, натомість випадки, коли благо держави ставиться у пряму залежність від блага кожного її громадянина і, таким чином, визнається верховенство особистих прав людини, є тим мірилом, що демонструє рівень поваги до особистих прав та свобод у державі; 2) відсутність прецедентів засудження людини за боротьбу за власні права у державі є показником рівня поваги до прав та свобод людини (мова йде про випадки гучних справ із засудження жінки за відмову носити хіджаб, смертна кара за нетрадиційну орієнтацію, засудження людини за її віросповідання тощо); 3) держава має забезпечувати вільний доступ до максимального обсягу інформації, тому найкращим і найпоказовішим прикладом поваги до прав та свобод громадян буде держава, у якій відсутні або ж присутні у мінімальній кількості заборонені ресурси інформації; 4) високий рівень захисту персональних даних, відсутність поширеної практики продажу клієнтських баз серед компаній та заборона моніторингу комунікацій громадян свідчать про рівень поваги до прав та свобод людини у державі. Усі приклади, що наведені у третій таблиці, демонструють належний рівень поваги у державі, саме вони можуть стати мірилом для визначення достатніх умов для визнання держави або ж корпорації (якщо все вищезазначене застосувати до її співробітників) такими, що демонструють повагу до прав людини та фундаментальних свобод. Це лише частина прикладів, які можна навести для полегшення процесу прояснення поняття поваги у наведеному, як приклад, регламенті GDPR.

Наступним етапом прояснення поняття «повага» у зазначеному регламенті може бути звернення до інших сфер діяльності людини. Так, наприклад, Р. Дворкін у своїй праці «Про права серйозно» звертає свою увагу на принцип рівної турботи та поваги, який також є важким для розуміння через свою надмірну абстрактність для права (Dworkin, 1978). Фактично, виходить так, що принцип є і влада має слідувати йому та гарантувати його виконання для всіх своїх громадян, але як його виконувати, зрозуміти важко. Це є особливо актуальним для таких законів та

регламентів як GDPR, адже він у своєму тексті містить посилання на одразу кілька неоднозначних вимог: повагу, свободу, а особливо, якісні виміри цих вимог. На думку Р. Дворкіна, нам можна звернутися до сфери економіки. Варто застосувати економічні терміни для прояснення моральних понять. Так, наприклад, говорючи про право людини на мінімальну повагу та турботу від кожного члена суспільства, спробувати виявити баланс шляхом порівняння сумарної користі обох сторін за різних умов. Тоді можна зробити висновок, що, якщо людина чинить так, що, як вона передбачає, може завдати шкоди іншій людині, і тому їх колективна користь у результаті її дій різко зменшиться, то вона не проявляє необхідної турботи та уваги. Таким чином, ми говоримо про максимальну користь для максимальної кількості людей шляхом найменшої шкоди (Dworkin, 1978: 98-99). У нашому випадку ми будемо говорити, що умовою поваги до прав людини та фундаментальних свобод є забезпечення найбільшої кількості прав для максимальної кількості окремих людей у всіх можливих випадках, які не зменшать сумарної користі суспільства. У такому випадку, причиною для негативного рішення комісії може стати велика кількість ситуацій, у яких баланс користі зміщений у бік держави, а не зберігається посередині.

Виходячи з вищезазначених прикладів, хочемо репрезентувати розуміння поняття поваги, яке можна застосувати для роз'яснення наведеного положення регламенту GDPR, а саме, що під повагою до прав людини та фундаментальних свобод тут варто розуміти визнання їхньої найбільшої соціальної цінності та обов'язковості до забезпечення на всіх рівнях взаємодії людини та інституту. Отже, основним мірилом поваги у цьому випадку буде саме наявність відповідних прописаних законів, їх доступність всім громадянам, а також наявність органів, що забезпечують виконання цих законів для громадян.

Чому моральні поняття можуть та мають бути вимірними? Тому що їхня неоднозначність для стандартних наукових методів ще не виключає можливості їхнього використання для різних соціальних практик, у тому числі практик державної значущості. Тому, вважаємо, що нашою метою має стати розробка гнучкої методології для витлумачення всіх неоднозначних понять для таких соціальних практик як законодавча діяльність.

### Обговорення

Питання місця та ролі поваги у сучасному світі стає все більш популярним та нагальним разом із розвитком досліджень про взаємозв'язок моралі та права. Саме право стає гарантом дотримання прав та свобод громадян, а також показником рівня демократичності держави. Дослідженнями специфіки прояву поваги у праві займаються представники філософії, юриспруденції та інших гуманітарних сфер. Так, наприклад, у 2014 році у Болоньї була проведена конференція під назвою «Гідність, повага та самоповага. Стародавні, новочасні та сучасні перспективи», де були репрезентовані дослідження поваги з точок зору

політичної теорії, філософії права та історії філософії (Roots of Respect, 2017). Позиції щодо зазначеної проблеми виражали Дж. Джордіні [Giovanni Giorgini] (про поняття поваги у Давньогрецькій поезії) (Giorgini, 2017), К. Дж. Роу [Christopher J. Rowe] (обговорюючи проблему поваги, аналізував питання взаємозв'язку природи людського бажання і питання «належності» у контексті наших інтересів та інтересів інших у творчості Платона) (Rowe, 2017), С. Уебер [Simon Weber] (про повагу до людей у працях Аристотеля) (Weber, 2017), Е. Ірера [Elena Irrera] (про взаємодію людей у природному стані за Т. Гобсом та його думки щодо поваги до людей та самоповаги) (Irrera, 2017), К. Брату [Christine Bratu] (висловив власну позицію щодо теорії поділу І. Кантом поваги на два типи) (Bratu, 2017), М. Гьобел [Marie Göbel] (про повагу як основу прав людини і роль філософії І. Канта у цьому питанні) (Göbel, 2017), А. Лайтinen [Arto Laitinen] (про повагу до людей у працях Г. Геґеля) (Laitinen, 2017), А. Лоїзідес [Antis Loizides] (про індивідуальність, гідність та повагу до людей за Дж. С. Мілем) (Loizides, 2017), М. Кнол [Manuel Knoll] (про кардинальну роль поваги та самоповаги у теоріях справедливості Дж. Ролза та М. Уолцера) (Knoll, 2017).

### Висновки

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо, що методи Ф. Бейкона та Р. Декарта можуть бути застосовані при роз'ясненні багатозначних понять, що містяться у текстах юридичних законів. Особливо великий потенціал ця та інша філософська методологія має для аналізу й витлумачення саме моральних понять, що викликають найбільші труднощі у розумінні текстів юридичних законів. До таких понять належить і поняття «повага». Застосування методів, запропонованих Ф. Бейконом та Р. Декартом, на нашу думку, не повинно обмежуватися пошуком результатів, що мають загальнонауковий характер, навпаки, вони досить успішно можуть бути застосовані контекстно, для аналізу поняття у конкретному тексті для окремої ситуації.

На підставі розгляду можливостей застосування у законодавчій та застосованій царинах методів Ф. Бейкона і Р. Декарта, а також термінологічного підходу Р. Дворкіна, на прикладі аналізу поняття «повага» продемонстровано процес виокремлення неясного поняття у юридичному тексті, його аналізу у контексті правової сфери і, як результат, формулювання контекстного (ситуативного) витлумачення такого роду поняття.

### Список літератури

1. Альчук М. П. Філософсько-правовий вимір гідності людини / М. П. Альчук // СОФІЯ. Гуманітарнорелігієзнавчий вісник. – № 2 (2). – 2014. – С. 47-49.
2. Артюшенко О. Гідність як цінність буття сучасного українського суспільства / О. Артюшенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Випуск 10. – 2017. – С. 7-11.
3. Гришук О. В. Людська гідність / О. В. Гришук // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т., Т. 2. – Х.: Право, 2017. – С. 143-148.

4. Зимовець Р. Повара VS Солідарність: Ліберальна та комунітаристська стратегії обґрунтування прав людини / Р. Зимовець // Філософська думка, 2014. – № 4. – С. 51-66.
5. Троїцька Т. С. Цілісність людини у трансдисциплінарному синтезі: спроба філософської кристалізації / Т. С. Троїцька, Г. Г. Тараненко // Актуальні проблеми філософії та соціології, Одеса. – Вип. 15. – 2017. – С. 139-141.
6. Bacon Francis The New Organon / F. Bacon. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/bacon1620.pdf>
7. Bratu C. The Source of Moral Motivation and Actions We Owe to Others: Kant's Theory of Respect / C. Bratu // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P.131-148.
8. Descartes R. Discourse on the Method / R. Descartes. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/descartes1637.pdf>
9. Dillon R. S. Respect (First published Wed Sep 10, 2003; substantive revision Sun Feb 18, 2018) / R. S. Dillon // The Stanford Encyclopedia of Philosophy. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/respect/#KinRes>.
10. Dworkin R. Taking Rights Seriously / R. Dworkin. Harvard University Press, 1978. – 377 p.
11. General Data Protection Regulation. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e485e15-11bd-11e6-ba9a-01aa75ed71a1/language-en>
12. Giorgini G. The Notion of Respect in Ancient Greek Poetry / G. Giorgini // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 41-65.
13. Göbel M. Respect as the Foundation of Human Rights: To What Extent Can This View Be Attributed to Kant? / M. Göbel // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 149-168.
14. Irrera E. Human Interaction in the State of Nature: Hobbes on Respect for Persons and Self-Respect / E. Irrera // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 109-129.
15. Laitinen A. Hegel and Respect for Persons / A. Laitinen // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 171-186.
16. Loizides A. John Stuart Mill: Individuality, Dignity, and Respect for Persons / A. Loizides // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 187-206.
17. Knoll M. The Cardinal Role of Respect and Self-Respect for Rawls's and Walzer's Theories of Justice / M. Knoll // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 207-224.
18. Rowe C. J. Plato on Respect, and What "Belongs to" Oneself / C. J. Rowe // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 67-82.
19. Weber S. Aristotle and Respect for Persons / S. Weber // Roots of Respect / Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. – Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017. – P. 83-105.

### References

1. Al'chuk M. P. (2014) "Filosofs'ko-pravovyy vymir hidnosti lyudyny" SOFIYA. *Humanitarnorelihiyevnavchyy visnyk*, No 2(2): 47-49.
2. Artyushenko O. (2017) "Hidnist' yak tsinnist' buttya suchasnoho ukraiyins'koho suspil'stva" *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filos.-politoh. studiyi*, Vypusk 10: 7-11.
3. Hryshchuk O. V. (2017) "Lyuds'ka hidnist'" *Velyka ukraiyins'ka yurydychna entsyklopediya: u 20 t., T. 2*, KH.: Pravo: 143-148.
4. Zymovets' R. (2014) "Povaha VS Solidarnist': Liberal'na ta komunitaryst-s'ka stratehiyi obgruntuvannya prav lyudyny" *Filosofs'ka dumka*, № 4: 51-66.
5. Troits'ka T. S., Taranenko H. H. (2017) "Tsilisnist' lyudyny u transdystyplinamomu syntezi: sprobа filosofs'koyi krystalizatsiyi" *Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsiolohiyi*, Odesa, Vyp. 15: 139-141.

6. Descartes R. (2007) Discourse on the Method. [web site]. Retrieved from <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/descartes1637.pdf>
7. General Data Protection Regulation (2016) [web site]. Retrieved from <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e485e15-11bd-11e6-ba9a-01aa75ed71a1/language-en>
8. Bacon Francis The New Organon (2005) [web site]. Retrieved from <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/bacon1620.pdf>
9. Dillon R.S. (2018) "Respect" *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*; [web site]. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/respect/#KinRes>.
10. Dworkin R. (1978) Taking Rights Seriously. Harvard University Press.
11. Giorgini G. (2017) "The Notion of Respect in Ancient Greek Poetry" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 41-65.
12. Rowe C. J. (2017) "Plato on Respect, and What "Belongs to" Oneself" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 67-82.
13. Weber S. (2017) "Aristotle and Respect for Persons" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 83-105.
14. Irrera E. (2017) "Human Interaction in the State of Nature: Hobbes on Respect for Persons and Self-Respect" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 109-129.
15. Bratu C. (2017) "The Source of Moral Motivation and Actions We Owe to Others: Kant's Theory of Respect" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 131-148.
16. Göbel M. (2017) "Respect as the Foundation of Human Rights: To What Extent Can This View Be Attributed to Kant?" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 149-168.
17. Laitinen A. (2017) "Hegel and Respect for Persons" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 171-186.
18. Loizides A. (2017) "John Stuart Mill: Individuality, Dignity, and Respect for Persons" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 187-206.
19. Knoll M. (2017) "The Cardinal Role of Respect and Self-Respect for Rawls's and Walzer's Theories of Justice" *Roots of Respect*. Edited by Giovanni Giorgini and Elena Irrera. — Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston: 207-224.

Н. С. Щербина

#### ВОЗМОЖНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ФИЛОСОФСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ ДЛЯ ТОЛКОВАНИЯ ПОНЯТИЯ "УВАЖЕНИЕ" В ПРАВЕ

В статье определены возможности применения философской методологии представителей философии нового времени и современной философии в законодательной и законоприменительной областях на примере анализа понятия «уважение» в регламенте о защите персональных данных (GDPR). Для этого была использована методология, определенная в трудах Ф. Бэкона, Р. Декарта, Р. Дворкина. Представлено понимание понятия «уважение прав человека и фундаментальных свобод» для толкования его в регламенте GDPR.

**Ключевые слова:** уважение, метод Ф. Бэкона, метод Р. Декарта, мораль в праве, регламент GDPR, уважение прав человека и фундаментальных свобод.

N. Shcherbyna

#### POSSIBILITY OF PHILOSOPHICAL METHODOLOGY APPLYING FOR INTERPRETATION OF "RESPECT" CONCEPT IN THE LAW

Contemporary investigations that are closely connected to the sphere of human rights have expanded the boundaries of law theory and stated its close connection to the moral sphere. The examples of such investigations are represented in the **introduction**. Starting from the second part of the XXth century, they were becoming more and more popular all over the world. This progress has shown many terminological issues related to the moral notions that should be solved as soon as possible with the help of cross-disciplinary studies. Hence **the main aim and task** of the article are to demonstrate the way to identify and solve such issues with the help of philosophical methodology on the example of the General Data Protection Regulation. For this purpose, Baconian and Cartesian **research methods** are used in conjunction with R. Dworkin terminological approach with the help of conceptual-categorical analysis, comparative analysis, and hermeneutic method. On the basis of the study and analysis of the Baconian and Cartesian methodologies and with help of R. Dworkin economic terminological approach, the author of the article within **research results** demonstrates the process of identifying of problematic notions in a legal text, its analysis in the context of the legal area, and, as a result, the formulation of contextual (situational) interpretation of concepts of this kind. The **discussion** reviews the state of affairs within contemporary social studies on respect from the points of view of the history of philosophy, political theory and philosophy of law. The emphasis is made on contemporary European and American studies, such as conference and essays provided by different scholars, Ph.D. students, and postgraduate students. The **conclusions** prove that we can and should measure moral notions in law sphere because of their important role in the lawmaking process. The author emphasizes that we can create an adequate contextual (situational) interpretation of vague notions, especially moral notions with the help of philosophical methodology.

**Keywords:** respect, Baconian method, Cartesian method, moral in law, GDPR, respect for human rights and fundamental freedoms.